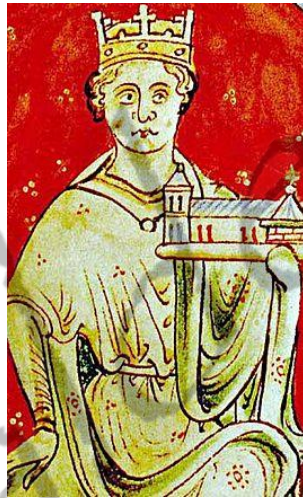

Jan zonder Land: Beaumont Palace (Oxford), 24 december 1166 of 1167 – Newark Castle (Newark-on-Trent, Nottinghamshire), 18/19 oktober 1216

Jan zonder Land (Engels: John Lackland; Frans: Jean sans Terre; Duits: Johann Ohneland) was koning van Engeland van 1199 tot 1216 en hertog van Normandië vanaf 1199. Hij was de jongste zoon van Hendrik II en Eleonora van Aquitanië. Hij was zijn vaders favoriete zoon, maar aangezien hij de jongste was, ontving hij geen gebieden op het vasteland, wat zijn bijnaam verklaart. Na de dood van zijn broer Richard Leeuwenhart in 1199 volgde hij hem, overigens niet zonder slag of stoot, op.

Koning van Engeland

Periode: 1199-1216

Voorganger: Richard Leeuwenhart

Opvolger: Hendrik III

Graaf van Maine

Periode: 1199-1204

Voorganger: Richard Leeuwenhart

Opvolger: Jan Tristan

Graaf van Poitiers

Periode: 1199-1216

Voorganger: Richard Leeuwenhart

Opvolger: Hendrik III van Engeland

Graaf van La Marche

Periode: 1199

Voorganger: Richard Leeuwenhart

Opvolger: Hugo IX van Lusignan

Graaf van Tours

Periode: 1199-1204

Voorganger: Richard Leeuwenhart

Opvolger: in Frans bezit

Hendrik II van Engeland

Eleonora van Aquitanië

Richard I Leeuwenhart

Al voor zijn troonsbestijging had Jan een kwalijke naam opgebouwd als verrader en samenzweerder, soms met, soms tegen zijn oudere broers. Al in 1184 betwistten Jan en Richard elkaar de erfopvolging van Aquitanië, wat leidde tot veel onderlinge onmin. In 1177 echter kreeg Jan het bestuur over Ierland, waar hij zich binnen zes maanden zo impopulair wist te maken, dat hij het land moest verlaten.

In 1189 trouwde hij met Isabella van Gloucester, een dochter van graaf Willem van Gloucester. Zij kregen geen kinderen en kort voor of vlak na zijn troonsbestijging op 6 april 1199 liet hij het huwelijk nietig verklaren.

Nadat Richard Leeuwenhart in de zomer van 1190 vertrokken was voor de Derde Kruistocht, deed Jan een poging de macht te grijpen, hoewel zijn broer hem had verboden Frankrijk te verlaten. Hij koos daarbij zelfs partij voor de koning van Frankrijk tegen de door zijn broer

achtergelaten gouverneur voor de Franse bezittingen. Toen Richard uiteindelijk in 1194 terugkeerde, vergaf hij Jan diens misstap. Deze episode is breed bekend geworden via de verhalen rond Robin Hood en in de roman Ivanhoe van sir Walter Scott, waarin (niet geheel waarheidsgetrouw) Richard wordt afgeschilderd als de held en Jan als de slechterik. Tijdens het beleg van het kasteel Châlus in Limousin werd Richard door een pijl in zijn schouder getroffen en raakte hij daardoor dodelijk gewond. Aangezien Richard op aandringen van zijn moeder Eleonore uiteindelijk Jan in plaats van neef Arthur als opvolger had aangewezen, werd deze in Engeland algemeen als koning geaccepteerd. De Franse gebieden (afgezien van Normandië) schoven echter een andere troonpretendent naar voren: Arthur I van Bretagne, de zoon van Godfried, de derde zoon van Hendrik II.

Arthur I van Bretagne

Dit leidde tot een oorlog, waaraan in mei 1200 een einde kwam met het verdrag van Le Goulet. Hierbij moest Jan wel een aantal veren laten op het vasteland. De rust was van korte duur, want de Franse koning Filips II August hervatte samen met Arthur de strijd.

Zegel van Filips II, bijgenaamd August(us)

Op haar reis naar Poitiers rustte Jans hoogbejaarde moeder Eleonore van Aquitanië uit in het kasteel Mirebeau, dat daarop door haar kleinzoon Arthur en de Lusignans belegerd werd. Met de hulp van Willem van Les Roches, de militaire gouverneur van Anjou, wist Jan zijn moeder te ontzetten en Arthur als krijgsgevangene te nemen. Arthur werd opgesloten in het kasteel van Falaise.

Kasteel van Falaise

Jan had zijn moeder bezworen Arthur geen haar te krenken. Arthur wenste na een half jaar eenzame opsluiting echter geen vrede met Jan te sluiten, maar eiste dat Jan Engeland en Richards gebieden op het vasteland aan hém overdroeg. Jan gaf daarop opdracht Arthur in het geheim van zijn gezichtsvermogen en testikels te ontdoen, maar door zijn gekrijs werd de slotbewaarder Hubert van Burgh gealarmeerd, waardoor de verminking Arthur bespaard bleef. Hubert van Burgh verzong een list en deed uitgaan dat Arthur was overleden. Daarna ontkende hij het bericht. Dat leidde alom tot geruchten, waardoor niemand wist of Arthur nog leefde. Jan bracht Arthur over naar de donjon van het kasteel van Rouen. Uiteindelijk ontdeed hij zich definitief van Arthur door hem in 1203 te wurgen. Echter volgens de kronieken van de abdij van Margam in Wales en van Willem de Breton voer Jan in de nacht van Goede Vrijdag van Molineaux met een kleine boot naar de donjon van Rouen, bracht Arthur op het schip, doorstak hem met zijn zwaard, liet zijn lichaam met een grote steen verzwaren en wierp hem in de Seine. Vissers vonden het lichaam en daarna werd Arthur zonder ruchtbaarheid in het klooster Notre Dame-des-Prés begraven.

Na de Slag bij Bouvines (1214) raakte Jan vrijwel alle gebieden in Frankrijk kwijt. Door zijn eigen onbetrouwbaarheid had hij de trouw van veel van zijn leenmannen verspeeld.

Inmiddels was hij 24 augustus 1200 hertrouwd met de 13-jarige Isabella van Angoulême, die 20 jaar jonger was.

Isabella van Angoulême

Ze was verloofd geweest met Hugo de Bruine van Lusignan, de broer van Ralf van Lusignan, maar haar ouders prefereerden een koning als schoonzoon. Jan zonder Land kreeg daardoor de gebroeders Hugo en Godfried van Lusignan als geduchte vijanden tegenover zich. Jan en Isabella kregen vijf kinderen, de zoons:

- Hendrik, zijn opvolger als koning en
- Richard van Cornwall

En de dochter:

- Johanna van Engeland,
- Isabella van Engeland en
- Eleonora van Leicester

Jan haalde zich via belastingheffingen het ongenoegen van zijn baronnen op de hals en net als zijn vader kwam Jan stevig in botsing met de Kerk. Dit laatste kwam door zijn afwijzing van Stephen Langton als Aartsbisschop van Canterbury.

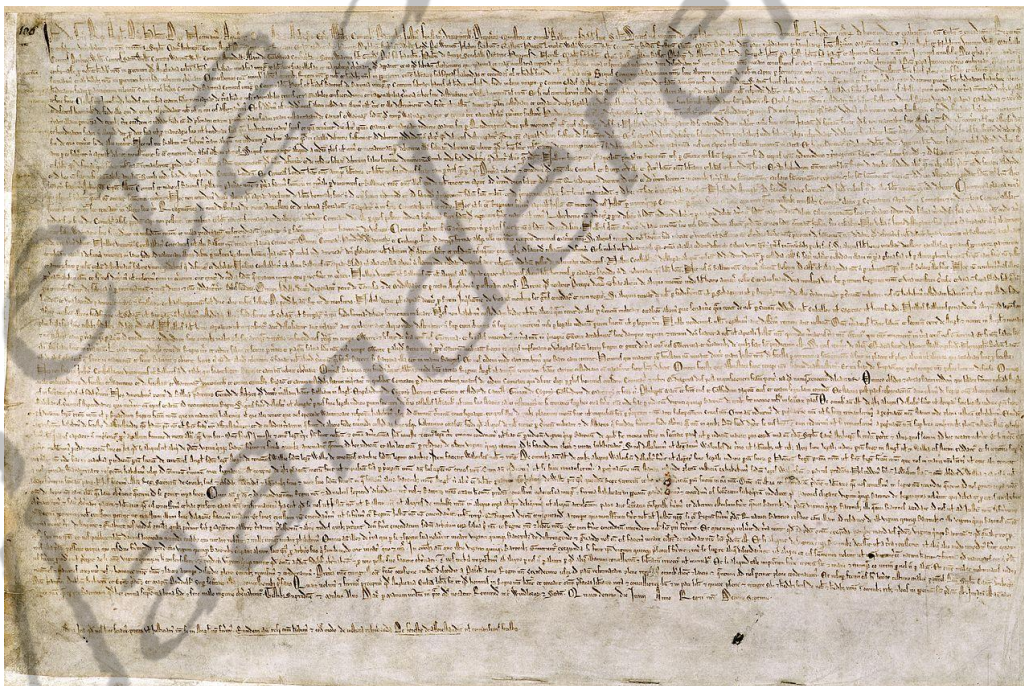
Stephen Langton

Paus Innocentius III plaatste Engeland in maart 1208 onder interdict (een schorsing van kerkelijke bedieningen) en deed Jan in 1209 in de ban. In januari 1213 werd hij zelfs van de troon vervallen verklaard.

Paus Innocentius III

In mei onderwierp Jan zich echter aan het pauselijk gezag en wist daarmee een Franse invasie te voorkomen. Hij hield zijn land voortaan van de paus in leen en bezat dus formeel zelf geen land meer (zijn bijnaam "Jan Zonder Land" wordt ook wel hiermee verklaard). De almaar voortdurende oorlogen eindigden met de grote nederlaag in de Slag bij Bouvines, waarna een zeer ongunstig vredesverdrag met Frankrijk moest worden gesloten. De baronnen raakten opnieuw ontevreden, evenals de geestelijkheid en de burgerij. Op 15 juni 1215 werd hij gedwongen bij Runnymede de Magna Carta te tekenen.

De Magna Carta of grote oorkonde uit 1215.

Omdat die verklaring onder dwang was getekend, voelde Jan zich er echter niet aan gebonden. Hij kreeg hierbij de steun van de paus, maar dit kon hem niet baten.

De opstandelingen wilden de kroon overdragen aan de Franse kroonprins Lodewijk (de latere Franse koning Lodewijk VIII). Deze trok in juni 1216 Londen binnen. Jan trok zich terug naar het noorden. Terwijl hij The Wash doorkruiste werd zijn bagagestoet verrast door het opkomend tij. Jan raakte kostbare bezittingen kwijt, waaronder de kroonjuwelen. Door het verlies raakte zijn lichamelijke en geestelijke gezondheid aangetast. Hij overleed op 18 of 19 oktober 1216 aan dysenterie en werd begraven in de kathedraal van Worcester. Zijn negenjarige zoon volgde hem op als Hendrik III.

Effigie van Hendrik III in Westminster Abbey, ca. 1272.

Kathedraal van Worcester

Tombe in de Kathedraal van Worcester

Metaad
Vlaanderen